Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
MANUELA CAMPOSA SÁNCHEZ-BORDONE
od 31. svibnja 2016.[1]

**Predmet C-169/15**

**Montis Design BV**
**protiv**
**Goossens Meubelen BV**

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Benelux Gerechtshof (Sud Beneluxa))

„Autorsko pravo i druga srodna prava – Trajanje zaštite – Prestanak i ponovno uspostavljanje autorskog prava“

1. U sporu između trgovačkih društava Montis Design BV i Goossens Meubelen BV (u daljnjem tekstu: Montis odnosno Goossens) Hoge Raad der Nederlanden (Vrhovni sud Nizozemske) postavio je[2] Benelux Gerechtshofu (Sud Beneluxa) pitanje u vezi s tumačenjem koje se odnosi na primjenu članka U stavka 2. Protokola o izmjeni jedinstvenog Zakona Beneluxa o dizajnima (u daljnjem tekstu: Protokol)[3], kojim je ukinut članak 21. navedenog zakona (u daljnjem tekstu: ZBD).

2. Sud Beneluxa, prije izjašnjavanja o pitanju koje je postavio Hoge Raad der Nederlanden (Vrhovni sud Nizozemske), uputio je Sudu tri prethodna pitanja jer smatra da rješavanje spora ovisi o tumačenju Direktive 93/98/EEZ[4].

3. Izvor spora je članak 21. stavak 3. ZBD-a, na temelju kojeg su nositelji autorskog prava na dizajnima, koje je vezano za zaštitu potonjih, gubili svoja autorska prava ako nisu dali izjavu o zadržavanju prava. Neposredna posljedica neizvršenja ove formalnosti bila je to da su ta prava postala javno dobro.

4. Kritike tog zakona i njegove neusklađenosti u tom pogledu s Bernskom konvencijom[5] ponukale su zakonodavca Beneluxa da 2002. godine ukine članak 21. stavak 3. ZBD-a. Međutim, Protokol o ukidanju nije odredio prijelazni režim niti je pojasnio što će biti s autorskim pravom koje je prestalo zbog primjene ZBD-a.

1 — Izvorni jezik: španjolski

2 — Rješenje o postavljanju prethodnog pitanja od 13. prosinca 2013. doneseno je u skladu s člankom 6. Sporazuma od 31. ožujka 1965. o osnivanju i Statutu Suda Beneluxa.

3 — Protokol houdende wijziging van de Eenvormige Beneluxwet inzake tekeningen of modellen, potpisan u Bruxellesu 20. lipnja 2002.

4 — Direktiva Vijeća od 29. listopada 1993. o usklađivanju trajanja zaštite autorskog prava i određenih srodnih prava (SL 1993., L 290, str. 9.) [neslužbeni prijevod]

5 — Bernska konvencija za zaštitu književnih i umjetničkih djela (revizija iz Pariza od 24. srpnja 1971.), u modificiranoj verziji od 28. rujna 1979. (u daljnjem tekstu: Bernska konvencija). Neslužbena verzija na hrvatskom jeziku: https://www.dziv.hr/files/File/zakonodavstvo/medjunarodni/Bernska_konvencija.pdf

5. Za to se vrijeme Direktivom 93/98 uskladilo trajanje autorskih prava u svim državama članicama na način da je rok trajanja zaštite produljen na sedamdeset godina nakon autorove smrti a da nasljednici nisu obvezni podnijeti „izjavu o zadržavanju" ili slične formalne dokumente. Direktivom 93/98 osim toga u određenim je situacijama određeno ponovno uspostavljanje autorskog prava koje je postalo javno dobro.

6. Sud koji je uputio zahtjev Sudu je u biti postavio pitanje u vezi s utjecajem koji Direktiva 93/98 ima na spor. Osobito želi znati moraju li se u skladu s Direktivom autorska prava koja su prestala (kao posljedica neispunjenja formalne pretpostavke propisane ZBD-om) ponovno uspostaviti i, ako da, od kojeg datuma.

## I – **Zakonodavni okvir**

### A – *Pravo Europske unije*

7. Približavanje pravnih sustava država članica u području intelektualnog vlasništva provedeno je prije svega Direktivom 93/98, koja je naknadno izmijenjena [6] i ukinuta Direktivom 2006/116/EZ [7], kojom se kodificiraju prethodne verzije.

8. S obzirom na to da su činjenice iz spora nastale u razdoblju dok je na snazi bila Direktiva 93/98 i uzevši usto u obzir da je Direktiva koja je trenutno na snazi ostavila netaknutim sadržaj članaka relevantnih za ovo pitanje, u nastavku se citiraju odredbe iz prvonavedene direktive.

9. Uvodna izjava 11. glasi:

„Budući da bi, kako bi se uspostavila visoka razina zaštite koja istodobno udovoljava uvjetima unutarnjeg tržišta i potrebi uspostave pravnog okvira koji vodi usklađenom razvoju književnog i umjetničkog stvaralaštva u Zajednici, trajanje zaštite autorskog prava trebalo uskladiti i odrediti da to bude 70 godina od smrti autora ili 70 godina od zakonitog stavljanja djela na raspolaganje javnosti […]". [neslužbeni prijevod]

10. Uvodna izjava 27. glasi:

„Budući da je poštovanje stečenih prava i zakonitih očekivanja dio pravnog sustava Zajednice; budući da države članice mogu osobito propisati da u određenim okolnostima autorsko pravo i srodna prava koja su ponovno uspostavljena u skladu s ovom direktivom ne mogu dovesti do plaćanja naknade od strane osoba koje su u dobroj vjeri počele iskorištavati djela u vrijeme kada su spomenuta djela bila javno dobro". [neslužbeni prijevod]

11. Prema članku 1. stavku 1.:

„1. Prava autora književnog ili umjetničkog djela u smislu članka 2. Bernske konvencije traju za života autora i 70 godina nakon njegove smrti, bez obzira na datum na koji je djelo zakonito stavljeno na raspolaganje javnosti." [neslužbeni prijevod]

6 — Osobito Direktivom 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu (SL 2001., L 167, str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 119.)

7 — Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o trajanju zaštite autorskog prava i određenih srodnih prava (SL 2006., L 372, str. 12.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 2., str. 104.)

12. Članak 10., pod naslovom „Vremenska primjena”, u stavcima 2. i 3. glasi:

„2. Trajanje zaštite određeno ovom direktivom primjenjuje se na sva djela i predmete zaštite koji su zaštićeni najmanje u jednoj državi članici na datum naveden u članku 13. stavku 1., prema nacionalnim odredbama o autorskom pravu ili srodnim pravima, ili koji zadovoljavaju kriterije za zaštitu prema Direktivi 92/100/EEZ[8].

3. Ova direktiva ne dovodi u pitanje nijednu radnju iskorištavanja izvršenu prije datuma navedenog u članku 13. stavku 1. Države članice moraju donijeti odredbe potrebne osobito za zaštitu stečenih prava trećih.” [neslužbeni prijevod]

13. Prema članku 13. stavku 1. točki 1.:

„1. Države članice donijet će zakone i druge propise kako bi se izvršilo ono propisano člancima 1. do 11. ove direktive prije 1. srpnja 1995.” [neslužbeni prijevod]

14. Usklađivanje dizajna izvršeno je Direktivom 98/71/EZ[9], čiji članak 17. uređuje odnose između tih prava industrijskog vlasništva i autorskog prava („načelo kumulativne zaštite”)[10] na sljedeći način:

„Dizajn zaštićen pravom na dizajnu registriran u, ili s obzirom na državu članicu, u skladu s ovom direktivom, također je pogodan za zaštitu zakonom o autorskom pravu te države od datuma stvaranja dizajna ili utvrđivanja u bilo kojem obliku. Mjeru u kojoj i uvjete pod kojima se dodjeljuje takva zaštita, uključujući razinu zahtijevane izvornosti, određuje svaka država članica.”

B – *Bernska konvencija*

15. Iako Europska unija nije stranka Bernske konvencije, neizravno je povezana s njom preko Sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (TRIPS), koji se nalazi u Prilogu 1.C Sporazumu iz Marakeša kojim se osniva Svjetska trgovinska organizacija, a kojeg Unija jest stranka[11].

16. Na temelju članka 9. stavka 1. TRIPS-a:

„Članice su dužne pridržavati se članaka 1. do 21. Bernske konvencije (1971.) i njezina Dodatka. Međutim, članice nemaju prava ni obveze prema ovom sporazumu u vezi s pravima priznatima člankom 6.bis te Konvencije ili pravima izvedenima iz njega.” [neslužbeni prijevod]

17. Članak 5. točka 2. Bernske konvencije glasi:

„2. Uživanje i izvršavanje tih prava ne podliježe nikakvoj formalnosti; to uživanje i izvršavanje prava ne ovisi o postojanju zaštite u zemlji podrijetla djela. Prema tome, izvan odredaba ove konvencije, opseg zaštite i pravna sredstva zajamčena autoru radi zaštite njegovih prava isključivo se određuju zakonodavstvom zemlje u kojoj se zaštita traži.” [neslužbeni prijevod]

8 — Direktiva Vijeća od 19. studenoga 1992. o pravu iznajmljivanja i pravu posudbe i određenim pravima srodnim autorskom pravu u području intelektualnog vlasništva (SL 1992., L 346, str. 61.), izmijenjena Direktivom 2006/115/EEZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. (SL 2006., L 376, str. 28.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 218.)

9 — Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća od 13. listopada 1998. o pravnoj zaštiti dizajna (SL 1998., L 289, str. 28.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 44., str. 49.)

10 — Vidjeti uvodnu izjavu 8. Direktive 98/71.

11 — Europska zajednica usvojila ga je Odlukom Vijeća 94/800/EZ od 22. prosinca 1994. o sklapanju u ime Europske zajednice s obzirom na pitanja iz njezine nadležnosti, sporazuma postignutih u Urugvajskom krugu multilateralnih pregovora (1986. – 1994.) (SL 1994., L 336, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 11., svezak 74., str. 3.).

C – *Pravo Beneluxa*

18. Na temelju članka 12. ZBD-a [12], registracija dizajna traje pet godina od dana podnošenja zahtjeva.

19. Članak 21. stavak 1. ZBD-a predviđao je (prije nego što je ukinut) da dizajn od umjetničkog značaja može biti zaštićen u isto vrijeme tim zakonom i zakonima koji se odnose na autorska prava ako se ispune pretpostavke kumulativne primjene.

20. Na temelju članka 21. stavka 3. ZBD-a (opet prije nego što je ukinut), poništenje registracije dizajna od umjetničkog značaja ili prestanak isključivog prava koje je proizišlo iz takve registracije podrazumijevalo je istodobni prestanak autorskog prava na tom dizajnu pod uvjetom da su prava pripadala istoj osobi; pravo, međutim, ne bi prestalo ako bi nositelj dizajna dao, u skladu s člankom 24. [13], posebnu izjavu radi zadržavanja tog prava [14].

21. Nakon što je Hoge Raad ocijenio da je to pravilo suprotno članku 5. stavku 2. Bernske konvencije, člankom U Protokola ukinuti su članci 21. i 24. ZBD-a [15].

22. Protokol je stupio na snagu 1. prosinca 2003. i nije sadržavao prijelaznu odredbu niti ikakvu napomenu o eventualnom retroaktivnom učinku izvršenog ukidanja.

## II – **Činjenice iz kojih proizlazi spor i prethodna pitanja**

23. Sud Beneluxa u svojoj odluci prenio je činjenični opis spora koji je bio izložio Hoge Raadu i kojeg ću se ja držati.

24. Društvo Montis od 1974. proizvodi namještaj u Nizozemskoj. Godine 1983. stavlja na tržište naslonjač pod nazivom Charly, koji je dizajnirao Gerard van den Berg. Inspiriran tim naslonjačem, 1987. dizajnirao je i blagovaonički stolac Chaplin, koji je također stavljen u prodaju.

25. Dana 19. travnja 1988. Gerard van den Berg podnio je zahtjev za međunarodnu registraciju dizajna (br. DM/010786), među ostalim, i za naslonjač Charly i za stolac Chaplin, navodeći da je Montis nositelj dizajna, a Gerard van den Berg njegov dizajner.

26. Godine 1990. Gerard van den Berg ustupio je svoja autorska prava Montisu za obje sjedalice.

27. Na kraju petogodišnjeg razdoblja registracije dizajna (odnosno 1993.) Montis nije dao izjavu o zadržavanju kako je predviđeno (ranijim) člankom 21. stavkom 3. ZBD-a. Primjenom tog pravila, 18. travnja 1993. prestalo je autorsko pravo i pravo na dizajnu koja je imao Montis.

28. Godine 2008. Montis je tužio Goossens tvrdeći da je stolac Beat, koji je potonji nudio u svojim trgovinama, kršio autorska prava koja je imao na sjedalicama Charly i Chaplin. Goossens je u smislu (ranijeg) članka 21. stavka 3. ZBD-a prigovorio da je zbog izostanka izjave o zadržavanju prestalo Montisovo autorsko pravo.

12 — Tractatenblad, br. 1966, str. 13.

13 — Na temelju članka 24., izjava predviđena člankom 21. morala se, zajedno s potvrdom o plaćanju odgovarajuće pristojbe, dati tijekom godine koja je prethodila godini u kojoj je prestalo isključivo pravo na dizajnu.

14 — Na temelju zajedničkog očitovanja vlada zemalja Beneluxa o zahtjevu davanja izjave o zadržavanju (kao što je to naveo nezavisni odvjetnik Timmerman u točki 3.6. svojeg mišljenja pred Sudom Beneluxa), „[...] činilo se nužnim strogo sankcionirati izostanak takve izjave; autorsko pravo za koje nije dana izjava prestaje u istom trenutku kad i pravo na dizajnu s kojim je kumulirano”.

15 — Vidjeti bilješku 3.

29. Montis je odgovorio da je trajanje njegovih autorskih prava produljeno 1. prosinca 2003. ukidanjem (ranijeg) članka 21. stavka 3. ZBD-a. Ukidanje je, prema njegovu sudu, imalo retroaktivan učinak. Osim toga, podredno je smatrao da su se prava ponovno uspostavila s retroaktivnim učinkom od 1. srpnja 1995., odnosno od datuma koji je određen člankom 10. stavkom 2. u vezi s člankom 13. stavkom 1. Direktive 93/98.

30. Nakon što je djelomično izgubio spor u prvom stupnju i u žalbenom postupku, Montis je podnio žalbu u kasacijskom postupku Hoge Raadu, koji je prekinuo postupak dok Sud Beneluxa ne odluči o dvama prethodnim pitanjima u vezi s tumačenjem članka 21. stavka 3. (stare verzije) ZBD-a koja mu je ovaj postavio.

31. Kako odgovor koji treba dati, prema tvrdnji Suda Beneluxa, ovisi o tumačenju prava Unije (a posebno članka 10. u vezi s člankom 13. stavkom 1. Direktive 93/98), to je sudsko tijelo uputilo Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Primjenjuje li se trajanje zaštite navedeno u članku 10. u vezi s člankom 13. stavkom 1. Direktive [93/98] na autorska prava koja su prvotno bila zaštićena prema nacionalnim pravnim propisima u području autorskog prava, ali su istekla prije 1. srpnja 1995. zbog neispunjenja odnosno nepravodobnog ispunjenja formalne pretpostavke, konkretno nepodnošenja odnosno nepravodobnog podnošenja izjave o zadržavanju u smislu (ranijeg) članka 21. stavka 3. ZBD-a?

2. U slučaju potvrdnog odgovora na prvo pitanje:

Treba li Direktivu [93/98] tumačiti na način da joj se protivi nacionalna odredba koja dovodi do toga da se autorsko pravo na djelu primijenjene umjetnosti koje je zbog neispunjenja formalne pretpostavke prestalo prije 1. srpnja 1995. smatra konačno prestalim?

3. U slučaju potvrdnog odgovora na drugo pitanje:

Ako se prema nacionalnim pravnim propisima autorsko pravo o kojem je riječ treba smatrati ponovno uspostavljenim ili novonastalim: u kojem trenutku će se to dogoditi?”

## III – **Postupak pred Sudom i argumenti stranaka**

### A – *Postupak*

32. Odluka kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku zaprimljena je u tajništvu Suda 13. travnja 2015.

33. Stranke u glavnom postupku, portugalska vlada i Europska komisija podnijeli su svoja pisana očitovanja u roku predviđenom člankom 23. stavkom 2. Statuta Suda.

34. Na usmenoj raspravi održanoj 10. ožujka 2016. prisustvovali su zastupnici Montisa, Goossensa i Europske komisije.

### B – *Sažetak dostavljenih očitovanja*

35. Montis je smatrao da se pitanja koja je postavio Sud Beneluxa moraju proširiti na članak 17. Direktive 98/71 i da se na njih mora odgovoriti na način da se tom članku protivi (raniji) članak 21. stavak 3. ZBD-a, zbog čega se autorsko pravo ponovno uspostavilo 17. studenoga 1998. (odnosno na dan stupanja na snagu Direktive 98/71).

36. Podredno, Montis brani stajalište da sporni članak ZBD-a nema učinka jer se protivi članku 7. stavku 4. u vezi s člankom 5. stavkom 2. Bernske konvencije, zbog čega njegovo autorsko pravo ne bi prestalo 19. travnja 1993. Nadalje, još podrednije, tvrdi da se obveze iz Bernske konvencije nalaze u „nacionalnim odredbama" članka 10. stavka 2. Direktive 93/98. Iz potonje premise zaključuje da se autorsko pravo ponovno uspostavilo 1. srpnja 1995. godine, što je bio rok za prenošenje te direktive u nacionalne pravne sustave.

37. Goossens ukratko smatra da 1. srpnja 1995. na sjedalicama Charly i Chaplin nije postojalo autorsko pravo zaštićeno u Uniji te da se ono stoga nije moglo ponovno uspostaviti na temelju primjene Direktive 93/98. Nadalje navodi da sudska praksa Suda (osobito presude u predmetima Sony Music Entertainment [16] i Butterfly Music [17]) nije relevantna za odlučivanje u ovom predmetu jer se ondje radilo o slučajevima u kojima su sporna prava bila zaštićena u drugoj državi članici Unije i koja su prestala istekom roka zaštite, a ne, kao u ovom slučaju, zbog neispunjenja formalnosti.

38. Osim toga, u vezi s presudom u predmetu Flos [18], Goossens smatra da usklađivanje roka zaštite ne obuhvaća načine njezina ostvarenja, čime se Direktivi 93/98 ne protivi (raniji) članak 21. stavak 3. ZBD-a.

39. Za Goossens je ponovno uspostavljanje autorskog prava u vezi sa sjedalicama Charly i Chaplin nastupilo 1. prosinca 2003., odnosno na dan kad je ukinut članak 21. ZBD-a. Obvezujuće načelo pravne sigurnosti protivi se uzimanju 1. srpnja 1995. kao datuma ponovnog uspostavljanja tih prava. Stoga predlaže negativan odgovor na prvo prethodno pitanje, čime bi bilo bespredmetno odgovoriti na preostala dva.

40. Portugalska vlada tvrdi da je načelo ponovnog uspostavljanja autorskog prava suprotno cilju Direktive 93/98, ali u slučaju da Sud ne prihvati tu tvrdnju, smatra da se ponovno uspostavljanje prava koje je prestalo u smislu Direktive ostvaruje bez obzira na razloge prestanka, a osobito ako se razlog protivi Bernskoj konvenciji. Zato predlaže da odgovor na treće pitanje bude da je datum ponovnog Montisova uspostavljanja autorskog prava 1. srpnja 1995.

41. Komisija se ne slaže sa sudom koji je uputio zahtjev, a koji ograničava ponovno uspostavljanje autorskog prava na slučajeve u kojima je istekao rok zaštite prema nacionalnom pravu koje je prethodilo Direktivi (pod uvjetom da je taj rok kraći od onog predviđenog Direktivom, odnosno sedamdeset godina). Komisija smatra da sudska praksa u potpunosti negira relevantnost razloga prestanka autorskog prava pa se Direktiva 93/98 primjenjuje i onda kad je pravo prestalo zbog neispunjenja formalnosti.

42. Komisija smatra da Sud Beneluxa nije u pravu kad postojanje autorskih prava određuje isključivo na temelju nacionalnog prava jer je ono uređivalo njihovo trajanje prije stupanja na snagu Direktive. Smatra da članak 10. stavak 2. Direktive predviđa dvije mogućnosti za ponovno uspostavljanje autorskog prava na sjedalicama Charly i Chaplin: ili Montis mora dokazati postojanje prava u nekoj državi članici na dan 1. srpnja 1995. ili se može pozvati na zaštitu iz Direktive 92/100.

43. U svakom slučaju, Komisija ističe da je (raniji) članak 21. stavak 3. ZBD-a suprotan Bernskoj konvenciji i da je održavanje učinka prestanka (autorskog prava) kao posljedica izostanka izjave koja se prema tom članku ZBD-a zahtijeva nespojivo ne samo s ciljevima Direktive 93/98 nego i s temeljnim pravom na vlasništvo, koje je zaštićeno člankom 17. Povelje Europske unije o temeljnim

16 — Presuda od 20. siječnja 2009., C-240/07, EU:C:2009:19

17 — Presuda od 29. lipnja 1999., C-60/98, EU:C:1999:333

18 — Presuda od 27. siječnja 2011., C-168/09, EU:C:2011:29

pravima (u daljnjem tekstu: Povelja), koji uključuje intelektualno vlasništvo. Sve u svemu, sud koji je uputio zahtjev predlaže odgovoriti da se Direktiva 93/98 od 1. srpnja 1995. primjenjuje na autorska prava kao što su ona iz ovog predmeta, koja su prestala jer njihov nositelj nije ispunio formalnu pretpostavku.

## IV – **Analiza prethodnih pitanja**

### A – *Uvodne napomene*

44. Kao prvu napomenu navest ću Montisov prijedlog [19] za proširenje ispitivanja prethodnih pitanja na analizu članka 17. Direktive 98/71, koji se, prema mojem mišljenju, ne bi trebao prihvatiti.

45. Iako se radi o poznatim pojmovima, podsjećam da je postupak iz članka 267. UFEU-a definiran kao instrument suradnje između Suda i nacionalnih sudova prema kojem prvi dostavlja drugima podatke u vezi s tumačenjem prava Unije u svrhu rješavanja spora [20]. Sud je izjavio da se njegov dijalog s nacionalnim sudovima odvija u izvanparničnom postupku neovisno o stranačkim inicijativama, u tijeku kojega se strankama jedino omogućuje iznošenje vlastitih stavova. Budući da pravo na oblikovanje prethodnih pitanja pripada isključivo nacionalnom sudu, stranke ne mogu promijeniti njihov sadržaj [21]..

46. Hoge Raad nije postavio Sudu Beneluxa nikakvo pitanje u vezi s člankom 17. Direktive 98/71 [22] niti se sam Sud Beneluxa, kao ni ostale stranke u postupku, poziva na tu direktivu u svojim prethodnim pitanjima. Čak i ako bi Sud hipotetski mogao preformulirati pitanja koja mu se upućuju kako bi sucu koji je uputio pitanje mogao dati druge elemente, ne vjerujem da bi se Montisov prijedlog mogao prihvatiti, s obzirom na to da u spisu nema dovoljno podataka na osnovi kojih bi se mogao dati odgovor u vezi s člankom 17. Direktive 98/71. Posljedično, predlažem da se predmet rasprave ne širi izvan granica prethodnih pitanja.

47. Druga napomena odnosi se na Montisovo autorsko pravo na sjedalicama, o čijem se postojanju ne raspravlja u glavnom postupku. Iako se raspravlja o ponovnom uspostavljanju tih prava na temelju Direktive 93/98, nijedna strana – kao ni sud *a quo* – nije dovela u pitanje da naslonjač Charly i stolac Chaplin ispunjavaju uvjete za zaštitu na temelju odredaba kojima se uređuju dizajni i onih o zaštiti autorskih prava u skladu s kumulativnim načelom iz zakonodavstva Beneluxa i članka 17. Direktive 98/71.

48. Ova druga napomena ima određenu važnost jer iz opće perspektive nije jednostavno razlikovati kad se određeni predmet (u ovom slučaju stolac ili naslonjač) može označiti kao „umjetničko djelo" koje po svojim pojedinačnim odlikama može uživati zaštitu koja proizlazi iz autorskog prava. Nije potrebno započinjati ovu raspravu (koja u znatnoj mjeri ovisi o ocjeni činjenica o izvornosti i razini kreativnosti svakog proizvoda nasuprot zahtjevima o funkcionalnosti predmeta) jer, ponavljam, u sporu *a quo* nije sporno da su naslonjač Charly i stolac Chaplin predmet autorskog prava. Moram napomenuti da članak 17. Direktive 98/71 daje državama članicama ovlast da „odrede mjeru i uvjete, uključujući razinu zahtijevane izvornosti", ako njihovo zakonodavstvo priznaje dizajnima zaštitu koja se inače priznaje autorskom pravu.

19 — Vidjeti točku 35. *supra*.

20 — Vidjeti presudu od 15. rujna 2011., Unió de Pagesos de Catalunya (C-197/10, EU:C:2011:590), t. 16. i navedenu sudsku praksu.

21 — Vidjeti presudu od 6. srpnja 2000., ATB i dr. (C-402/98, EU:C:2000:366), t. 29. i navedenu sudsku praksu.

22 — Međutim, Montis u svojim navodima potvrđuje (stranica 2. točka 5.) da je u podnesku od 21. veljače 2014., upućenom Sudu Beneluxa, naveo da mu je autorsko pravo ponovno uspostavljeno na temelju članka 17. Direktive 98/71.

49. Treća napomena odnosi se na način na koji je sud koji je uputio zahtjev formulirao svoja pitanja. Zbog razloga koje ću navesti u nastavku, ne vjerujem da odgovor na drugo pitanje nužno ovisi o potvrdnom odgovoru na prvo pitanje.

50. Ne priznajući tu navodnu međuovisnost na način na koji je bila postavljena, započet ću analiziranjem primjenjivosti Direktive 93/98 na ovaj slučaj, zbog čega je potrebno tumačiti njezin članak 10. stavak 2. Ta će analiza poslužiti kao temelj za naknadnu ocjenu usklađenosti sporne formalne pretpostavke (izjave o zadržavanju iz ranijeg članka 21. ZBD-a) s Direktivom 93/98. Naposljetku će se trebati utvrditi, bude li nužno, trenutak u kojem se ponovno uspostavlja autorsko pravo koje je predmet glavnog postupka.

## B – *Tumačenje članka 10. stavka 2. Direktive 93/98 i njegova primjena u sporu*

### 1. Općenite napomene

51. Iz uvodne izjave 11. Direktive 93/98 [23] proizlazi da je zakonodavac Unije uskladio trajanje autorskog prava i nekih srodnih prava kako bi postigao visoku razinu zaštite koja će u isto vrijeme odgovarati zahtjevima unutarnjeg tržišta i stvaranju pravnog okruženja pogodnog za razvoj književnog i umjetničkog stvaralaštva u Uniji.

52. Tako su kao valjani i jedinstveni rokovi u cijeloj Uniji uspostavljeni životni vijek autora i sedamdeset godina *post mortem auctoris* (*p.m.a.*), kako za književna i umjetnička tako i za kinematografska i audiovizualna djela [24], te pedeset godina od datuma izvedbe za umjetnike izvođače ili od snimanja za proizvođače fonograma [25].

53. Što se računanja rokova tiče, članak 8. Direktive 93/98 predviđao je računanje rokova od 1. siječnja godine koja slijedi onu u kojoj se dogodio relevantan događaj na temelju kojeg je nastalo autorsko pravo ili drugo srodno pravo.

54. U tom kontekstu i s istim ciljem usklađivanja rokova zaštite, članak 10. stavak 2. Direktive 93/98 uveo je pravilo koje je ponovno uspostavljalo autorsko pravo u državama članicama u kojima su djela postala javno dobro u dvjema različitim situacijama: a) kad bi na dan 1. srpnja 1995. [26] bila i dalje zaštićena barem u jednoj državi članici ili b) kad bi predmet ispunio kriterije koji mu daju pravo na zaštitu u skladu s Direktivom 92/100.

55. Osnovna ideja bila je, u biti, da oživljenje [27] autorskog prava u državama članicama u kojima nije bilo zaštićeno ujednači razdoblje zaštite na rok koji je nužan da bi se dosegnuo maksimum propisan Direktivom 93/98. Tako bi se izbjegli poremećaji koje je nejednakost rokova izazvala u slobodnom kretanju robe i pružanja usluga te tržišnom natjecanju [28].

56. Iako je Sud već ispitao prvi alternativni uvjet (dakle nastavak zaštite barem u jednoj državi članici do 1. srpnja 1995.), kao što ću izložiti u nastavku, isto ne vrijedi za drugi. I svakako nije jednostavno dati tumačenje o tome kada određeno djelo ispunjava „kriterije koji mu daju pravo na zaštitu u skladu s Direktivom 92/100/EEZ”.

23 — Vidjeti točku 9. ovog mišljenja.

24 — Članak 1. stavak 1. i članak 2. stavak 1. Direktive 93/98

25 — Članak 3. stavak 1. i članak 3. stavak 2. Direktive 93/98

26 — Ovaj rok potječe iz članka 13. stavka 1. Direktive 93/98.

27 — Za isti pravni institut bez razlike se koriste različiti izrazi kao što su ponovno uspostavljanje prava, oživljenje prava i sl.

28 — Vidjeti uvodnu izjavu 3. Direktive 2006/116, navedenu u bilješci 7. Poremećaji nisu bili samo hipotetički, kao što je to dokazano presudom od 24. siječnja 1989., EMI Electrola/Patricia Im- und Export i dr. (341/87, EU:C:1989:30).

2. O prvom alternativnom uvjetu

57. U presudi Butterfly Music [29] prvi se put tumačio članak 10. Direktive 93/98, a osobito njegov stavak 2. [30]. Sud je istaknuo da bi, u skladu s tim stavkom, primjena predviđenih rokova zaštite u državama članicama čije je zakonodavstvo predviđalo kraći rok zaštite mogla imati za posljedicu ponovnu zaštitu djela ili predmeta koji su već postali javno dobro.

58. Sud je u isto vrijeme priznao da je to posljedica izričite volje zakonodavca Zajednice [31], potvrđujući namjeru da se što prije usklade nacionalna zakonodavstva u vezi s rokovima trajanja autorskog i srodnih prava [32] te da se izbjegne situacija da određena prava prestanu u jednim državama članicama, dok u drugima nastave biti zaštićena [33].

59. Ovo objašnjenje dano je u presudi Sony Music Entertainment, prilikom ocjene da prvi od dvaju alternativnih uvjeta iz članka 10. stavka 2. Direktive 93/98 pretpostavlja prethodno postojanje zaštite predmeta barem u jednoj državi članici, iako ne nužno u onoj u kojoj se ista traži [34]. Sud je dodao da se usklađeni rok također primjenjuje kada predmet autorskog prava ni u jednom trenutku nije uživao zaštitu u državi članici u kojoj se ista traži [35].

60. Naposljetku, u presudi Flos [36] Sud je prvo priznao načelo kumulativne zaštite autorskog prava i dizajna [37], a nakon toga negirao državama članicama ovlasti da uređuju trajanje zaštite tog prava jer je ono već propisano Direktivom 93/98 [38]. Zaključio je da, „na temelju članka 17. Direktive 98/71, dizajn registriran u jednoj državi članici ili u vezi s istom koji ispunjava uvjete za zaštitu putem autorskog prava koje je predvidjela država članica, a posebno razinu izvornosti, i za koji još nije istekao rok predviđen člankom 1. Direktive 93/98, u vezi s njezinim člankom 10. stavkom 2., mora uživati zaštitu putem autorskog prava navedene države članice” [39].

61. Kad se ova sudska praksa primijeni na sjedalice Charly i Chaplin te ako se prihvati da se na oba proizvoda može primijeniti zaštita autorskih prava (što, ponavljam, nitko nije doveo u pitanje), učinak „ponovnog uspostavljanja” prema Direktivi 93/98 morao bi se primijeniti na Montisovo autorsko pravo, ako se dokaže da je ono 1. srpnja 1995. nastavilo biti zaštićeno barem u jednoj državi članici, u Nizozemskoj ili u nekoj drugoj.

62. Međutim, kao odgovor na pitanje postavljeno tijekom rasprave o tome jesu li sjedalice bile zaštićene autorskim pravom u nekoj državi članici (jer se činilo da se u podnescima raspravlja o postojanju prava u Njemačkoj), Montis i Goossens jasno su odgovorili „ne”.

29 — C-60/98, EU:C:1999:333

30 — Pitanje suda koji je uputio zahtjev odnosilo se na slučajeve zaštite prava stečenih od trećih, dakle na stavak 3.

31 — O toj se volji može zaključiti na temelju usporedbe početnog prijedloga Komisije (prema kojem bi se njegove odredbe primijenile „na prava koja nisu prestala 31. prosinca 1994.”) s izmjenama koje je Europski parlament uvrstio u novi nacrt čije su osnovne točke unesene u konačnu verziju Direktive 93/98. Vidjeti točke 18. i 19. presude od 29. lipnja 1999., Butterfly Music (C-60/98, EU:C:1999:333).

32 — Ta je svrha navedena u uvodnoj izjavi 2. Direktive 93/98.

33 — Presuda od 29. lipnja 1999., Butterfly Music (C-60/98, EU:C:1999:333), t. 20.

34 — Presuda od 20. siječnja 2009., Sony Music Entertainment (C-240/07, EU:C:2009:19), t. 22.

35 — *Idem*, točka 25.

36 — Presuda od 27. siječnja 2011., C-168/09, EU:C:2011:29

37 — *Idem*, točke 37. i 38.

38 — *Idem*, točka 39.

39 — *Idem*, točka 41.

63. Potrebno je, dakle, smatrati dokazanom činjenicu da sjedalice Charly i Chaplin na dan 1. srpnja 1995. nisu uživale zaštitu autorskog prava ni u jednoj državi članici Europske unije. Posljedično, Montis se ne može pozvati na retroaktivan učinak članka 10. stavka 2. Direktive 93/98 na temelju prvog alternativnog kriterija koji uzrokuje taj učinak [40].

3. O drugom alternativnom uvjetu

64. Hermeneutički problemi veći su u vezi s drugim alternativnim uvjetom za primjenu rokova zaštite predviđenih na temelju članka 10. stavka 2. Direktive 93/98, čiji zadnji dio upućuje na Direktivu 92/100. Već sam napomenuo da u vezi s tim ne postoji sudska praksa.

65. Sadržaj tog dijela i naknadno čitanje Direktive 92/100 stvaraju određenu konfuziju, naime, nije jednostavno prepoznati „kriterije zaštite" koji su navodno sadržani u toj Direktivi [41]. U stvari, Direktiva 92/100 u članku 2. samo nabraja nositelje i predmet prava iznajmljivanja i posudbe te određena prava srodna autorskom pravu na djelima koja su istima zaštićena [42].

66. Iako u određenim slučajevima Direktiva 92/100 spominje određene kriterije koji se trebaju ispuniti, kao što je to u vezi s proizvođačima kinematografskih djela (članak 2. stavak 1. podstavak 4.) [43], u nekim drugima to nije tako, kao što je to slučaj s proizvođačem fonograma (članak 2. stavak 1. podstavak 3.). Međutim, u svakom slučaju potrebno je ispuniti opće zahtjeve za zaštitu koji su sadržani u toj direktivi [44], među ostalim, onaj o trajanju zaštite iz članka 12. [45].

67. U vezi s ovim slučajem, potrebno je istaknuti da je članak 13. stavak 1. Direktive 92/100 također ograničavao ponovno uspostavljanje prava koja su njome bila priznata na ona prava koja su „1. srpnja 1994. i dalje zaštićena zakonodavstvom država članica […] ili *koja na taj datum ispunjavaju kriterije potrebne za zaštitu u smislu ove direktive*" [46].

68. Možda se problematika bolje razumije iz povijesne perspektive: Direktiva 92/100 prvi je put obvezala države članice na zaštitu određenih prava koja nisu bila zaštićena u nekoj ili ni u jednoj državi članici [47]. Najočitiji je primjer pravo umjetnika izvođača u vezi s fiksacijom njegovih izvedbi [48] koje je uvela Direktiva 92/100.

69. U svjetlu tih navoda i uz osvrt na Direktivu 93/98, čini se da upućivanje iz članka 10. stavka 2. *in fine* Direktive 92/100 treba shvatiti u smislu da potvrđuje – i u određenom slučaju proširuje – zaštitu autorskog prava i srodnih prava na djelima ili predmetima koji su već uživali zaštitu na dan 1. srpnja 1994. ili koji su je trebali uživati da su države članice prenijele Direktivu 92/100 u svoje nacionalno pravo [49].

40 — Nije od utjecaja to što je prema Montisu dokaz postojanja te zaštite u Njemačkoj mogao biti iznesen u okviru drugog spora protiv treće osobe jer je ovo prethodno pitanje procesno pitanje u okviru spora koji rješava nizozemski Hoge Raad (Vrhovni sud), u kojem više nije dopušteno raspravljati o činjenicama ni iznositi nove dokaze.

41 — Prema zapisniku s rasprave, Komisija je prihvatila tvrdnju da Direktiva 92/100 ne sadržava „kriterije za zaštitu" na koje upućuje posljednji dio članka 10. stavka 2. Direktive 93/98.

42 — Odnosi se konkretno na isključiva prava dopuštenja ili zabrane iznajmljivanja ili posudbe koja može imati: autor (u vezi s izvornikom i kopijama svojih djela), umjetnik izvođač (u vezi s fiksacijom izvedbe), proizvođač fonograma (u vezi s fonogramom) i proizvođač prve fiksacije filma (u odnosu na izvornik i kopije svojih filmova).

43 — Mora se raditi o prvoj fiksaciji filma – koja se također definira u toj odredbi – i prava se isključivo odnose na izvornik i kopije.

44 — Za proizvođače fonograma, na temelju članka 14. Rimske konvencije za zaštitu umjetnika izvođača, proizvođača fonograma i organizacija za radiodifuziju (1961.), to bi bilo minimalno dvadeset godina (španjolska verzija: http://www.wipo.int/treaties/es/text.jsp?file_id=289758).

45 — Reinbothe, J./von Lewinski, S., *The EC Directive on Rental and Lending Rights and on Piracy*, London, 1993., str. 120.

46 — Bez kurziva u izvorniku

47 — Vidjeti Commission of European Communities, *Green Paper on Copyright and the Challenge of Technology – Copyright Issues Requiring Immediate Action*, COM(88) 172 *final*, str. 159.

48 — Članak 2. stavak 1. podstavak 2. Direktive 92/100

49 — Walter, M. M., „Term Directive – Article 10 Application in time", u Walter, M. M./Von Lewinski, S., *European Copyright Law – A Commentary*, Oxford, 2010., str. 622.

70. Direktivom 93/98 nije se nastojalo retroaktivno uspostaviti nijedno autorsko pravo ili predmete koji su postali javno dobro, s obzirom na to da ta mjera nije bila nužna za pravilno funkcioniranje unutarnjeg tržišta [50]. Jedino što se Direktivom željelo postići jest to da njezina zaštita obuhvati prava i predmete koji su alternativno i dalje postojali u nekoj državi članici na dan 1. srpnja 1995. ili su mogli birati tu zaštitu na temelju Direktive 92/100. Njezin je cilj, kao što sam napomenuo, bio ujednačiti zaštitu u cijeloj Uniji i na taj način izbjeći poremećaje uzrokovane različitim nacionalnim rokovima zaštite [51].

71. U svakom slučaju, Montis zahtijeva ponovno uspostavljanje svojeg autorskog prava i zaštitu na koju imaju pravo njegove sjedalice, ali ne pravo iznajmljivanja, posudbe ili drugo autorsko (ili srodno) pravo koje je specifično predviđeno Direktivom 92/100. Posljedično, nema pravo pozvati se na članak 10. stavak 2. *in fine* Direktive 93/98.

4. O mogućem pozivanju na Direktivu 98/71

72. Na raspravi je zabilježen određen sporazum između stranaka u vezi s time da se upućivanje iz članka 10. stavka 2. Direktive 93/98 na Direktivu 92/100 tumači na fleksibilan i dinamičan način, u smislu da ga se proširi na sve norme kojima se usklađuju prava intelektualnog vlasništva, uključujući dizajn čija je pravna zaštita na razini Unije regulirana Direktivom 98/71. Na taj način uspostavila bi se zaštita autorskog prava koje je istovjetno pravu na dizajnu sjedalica iz glavnog spora.

73. Međutim, širenje područja primjene ovog upućivanja ne čini mi se uvjerljivim.

74. Na prvome mjestu, formalno gledajući, članak 10. stavak 2. Direktive 2006/116, koja kodificira rokove trajanja zaštite autorskog prava i određenih srodnih prava, glasi isto kao i članak 10. stavak 2. Direktive 93/98 te i on upućuje na Direktivu 92/100. Taj bi podatak trebao biti dovoljan dokaz da zakonodavac nije htio proširiti upućivanje na druge vrste prava intelektualnog vlasništva. Naime, kada je 2006. usvojio navedenu direktivu o kodifikaciji, mogao je bez problema proširiti to upućivanje na Direktivu 98/71 u odnosu na zaštitu dizajna koja je već bila na snazi, ali to nije učinio.

75. Međutim, isto bi tako s materijalnog stajališta bilo logično da Direktiva 2006/116 preuzme istovjetno upućivanje na Direktivu 92/100 jer je trajanje prava zaštićenih potonjom, a koje je na početku bilo minimalno, zamijenjeno trajanjem predviđenim člancima 2. i 3. Direktive 93/98 [52]. Drugim riječima, uređenje rokova trajanja prava iz Direktive 92/100 u stvarnosti je bilo uređeno Direktivom 93/98. Posljedično, prijenos članka 10. stavka 2. Direktive 93/98 na Direktivu 2006/116 bio je nužan radi osiguranja roka zaštite prava uređenih Direktivom 92/100, a osobito u slučajevima u kojima takva prava nisu bila priznata u svim državama članicama.

76. Što se tiče Direktive 98/71, s jedne je strane rok zaštite prava na dizajnima reguliran člankom 10. i određen na razdoblje od pet godina, dakle na način koji se znatno razlikuje od roka zaštite autorskog prava i srodnih prava. S druge strane, veza između prava na dizajnima i autorskih prava uspostavljena je člankom 17., koji u osnovi upućuje na nacionalno pravo. U tim okolnostima nije bilo potrebno dodatno upućivanje utemeljeno na vrlo širokom tumačenju upućivanja na Direktivu 92/100 niti se nazire njegova zakonodavna svrha.

50 — Jorna, K./Martin-Prat, M., „New rules for the game in the European copyright field and their impact on existing situations”, *European intellectual Property Review* (EIPR), 1994., str. 148.

51 — Vidjeti, u vezi sa slobodnim kretanjem robe, presudu od 17. svibnja 1988., Warner Brothers i dr./Christiansen (158/86, EU:C:1988:242), t. 10. do 16.

52 — Na temelju njezina članka 11., kojim se izričito stavljaju izvan snage članci 11. i 12. Direktive 92/100, u kojima se određivalo „najmanje” trajanje u očekivanju „naknadnog usklađivanja” koje je doneseno Direktivom 93/98 (vidjeti njezinu uvodnu izjavu 16.).

## 5. Zaključak

77. Sve u svemu: a) Montis ne može iskoristiti početni dio iz članka 10. stavka 2. Direktive 93/98, nakon što je priznao da njegovo autorsko pravo na sjedalicama Charly i Chaplin nije postojalo na predmetni datum ni u jednoj državi članici; b) niti se može pozvati na zaštitu koju pruža Direktiva 92/100 jer upućivanje članka 10. stavka 2. Direktive 93/98 na tu direktivu nije primjenjivo na tu vrstu autorskog prava, već samo na ona prava navedena u Direktivi 92/100. Osim toga, kao što je izloženo, upućivanje se ne može proširiti na zaštitu dizajna u okviru Direktive 98/71.

78. Međutim, Direktiva 93/98 mogla bi se primijeniti na predmet Montisova autorskog prava u slučaju da (raniji) članak 21. stavak 3. ZBD-a, zbog toga što je njime onemogućeno ponovno uspostavljanje autorskog prava, nije bio u skladu s Direktivom 93/98 jer se protivio cilju njezina članka 10. stavka 2. A upravo je to smisao drugog pitanja koje je postavio Sud Beneluxa.

## C – *Usklađenost (ranijeg) članka 21. stavka 3. ZBD-a s Direktivom 93/98*

79. Protokol [53], koji je potpisan u Bruxellesu 20. lipnja 2002., ukinuo je s učinkom od 1. prosinca 2003. (raniji) članak 21. stavak 3. ZBD-a i s njime povezan članak 24. istog zakona. Razlozi za ukidanje bili su, kao što sam to prethodno naveo, to što je Hoge Raad ocijenio da se protive članku 5. stavku 2. Bernske konvencije [54] i to što je članak 9. TRIPS-a obvezivao države potpisnice da poštuju tu konvenciju.

80. Ta se odluka činila logičnom jer je ZBD od nositelja autorskog prava na dizajnu zahtijevao da, ako ih je želio zadržati, dâ izjavu o zadržavanju koja se morala predati unutar godine koja je prethodila isteku svakog petogodišnjeg razdoblja zaštite. U stvari, izjava je bila jedna od formalnosti predviđenih člankom 5. stavkom 2. Bernske konvencije i stoga je uklonjena iz ZBD-a.

81. Zbog povezanosti Bernske konvencije i prava Unije prema članku 9. stavku 1. TRIPS-a, treba smatrati da ni (raniji) članak 21. stavak 3. ZBD-a od trenutka stupanja TRIPS-a na snagu nije u skladu s pravom Unije.

82. Međutim, neusklađenost (ranijeg) članka 21. stavka 3. ZBD-a s međunarodnim pravom i stoga s pravom Unije zbog kombinacije TRIPS-a i Bernske konvencije ne rješava pitanje njegove povezanosti s Direktivom 93/98.

83. Goossens tvrdi da Direktiva 93/98 nije usklađivala načine korištenja autorskog prava. Ta tvrdnja nije potpuno točna jer članak 8. Direktive 93/98 uređuje računanje rokova, što utječe na korištenje tih prava. Međutim, čak i kad bi to bilo točno, ne bi bilo moguće na temelju te tvrdnje održati djelotvornost (ranijeg) članka 21. ZBD-a nakon stupanja na snagu Direktive 93/98.

84. Čak i kad usklađivanje izvršeno Direktivom 93/98 ne bi obuhvaćalo procesne aspekte korištenja autorskog prava na dizajnu, bilo bi nelogično – i potpuno formalistički – prihvatiti održavanje na snazi (ranijeg) članka 21. ZBD-a u kontekstu privremeno proširene zaštite autorskog prava (sedamdeset godina) kao što je to postavila ta direktiva, koja također propisuje ponovno uspostavljanje već utrnulog autorskog prava.

85. Premda je Direktiva 93/98 nadahnuta osnovnim načelima Bernske konvencije (na koju se više puta poziva) [55], a jedno je od njih zabrana uvjetovanja autorskog prava određenim administrativnim formalnostima, teško bi se moglo prihvatiti da se nakon stupanja na snagu Direktive 93/98 pretpostavka iz (ranijeg) članka 21. ZBD-a mogla prenijeti u nacionalnu odredbu (u ovom slučaju

53 — Vidjeti ponovno bilješku 3.

54 — Prepisano u točki 17. ovog mišljenja. Na temelju toga, uživanje i izvršenje autorskog prava nisu uvjetovani nikakvom formalnošću.

55 — Uvodne izjave 1., 5., 12., 14., 17. i 22. kao i članci 1. i 7.

Beneluxa) kao uvjet za postojanje tog prava. Da se ta formalnost nije zahtijevala ili da se ukinula na vrijeme, nositelj autorskog prava zajamčenog Direktivom 93/98 mogao bi izabrati koristi koje mu ista pruža radi proširenja razdoblja zaštite. Zadržavanje zahtjeva iz (ranijeg) članka 21. (stare verzije) ZBD-a onemogućavalo je u korijenu tu mogućnost i oslabilo koristan učinak Direktive 93/98.

86. Osim toga, takvim ograničenjem autorskog prava (raniji) članak 21. stavak 3. ZBD-a protivio se učinku Direktive 93/98 zato što je onemogućavao ostvarenje ciljeva iz uvodne izjave 11.[56], a to je postizanje visokog stupnja zaštite i stvaranje pravnog okruženja pogodnog za usklađen razvoj književnog i umjetničkog stvaralaštva.

87. Stoga smatram da se korisnom učinku članka 10. stavka 2. Direktive 93/98, nakon što je istekao rok za njegovo prenošenje, protivila primjena nacionalne odredbe kao što je (raniji) članak 21. stavak 3. ZBD-a jer se autorsko pravo na djelu koje je prestalo prije 1. srpnja 1995. zbog neispunjenja formalnosti i dalje smatralo prestalim.

88. Međutim, ovom zaključku potrebna su dva pojašnjenja. Prvo je da neusklađenost članka 21. ZBD-a s Direktivom 93/98 postoji, kao što sam napomenuo, od trenutka stupanja potonje na snagu. Ne može se na osnovi Direktive 93/98 tvrditi da (raniji) članak 21. ZBD-a nije u skladu s Direktivom prije nego što je ona sama stupila na snagu, bez obzira na to što se protivi Bernskoj konvenciji, koja tada nije bila dio prava Unije.

89. Kao drugo pojašnjenje, uzimajući u obzir da je spor između Montisa i Goossensa spor *inter privatos*, potrebno je upozoriti nadležni sud na izostanak izravnog horizontalnog učinka direktiva, čak i ako postoje jasne, precizne i bezuvjetne odredbe kojima se dodjeljuju prava ili nameću obveze pojedincima[57]. Sudska praksa Suda obvezuje nacionalni sud da u tim okolnostima tumači nacionalno pravo, u mjeri u kojoj je to moguće, u smislu teksta i cilja direktive u pitanju, uzimajući u obzir cjelokupno nacionalno pravo i primjenjujući metode tumačenja priznate u tom pravu radi jamčenja pune učinkovitosti direktive i postizanja rješenja u skladu s ciljem koji se nastoji postići[58].

90. Obveza nacionalnog suda da se pozove na sadržaj direktive kad tumači i primjenjuje relevantne norme nacionalnog prava ima, međutim, svoja ograničenja u općim načelima prava, a osobito u načelima pravne sigurnosti i zabrane retroaktivnosti, te ne dopušta *contra legem* tumačenje nacionalnog prava[59].

91. Iako sud koji je uputio zahtjev mora provjeriti može li nacionalno pravo – u gore navedenom razdoblju – tumačiti u skladu s Direktivom 93/98, ako, kao što pretpostavljam, rezultat ne bi bio povoljan, strana koja je oštećena zbog neusklađenosti nacionalnog prava s pravom Unije moći će se pozvati na sudsku praksu o naknadi štete nastale zbog te okolnosti ako su ispunjene pretpostavke predviđene tom sudskom praksom[60].

56 — Prepisano u točki 9.

57 — Vidjeti presudu od 7. lipnja 2007., Carp (C-80/06, EU:C:2007:327), t. 20. i navedenu sudsku praksu.

58 — Presude od 5. listopada 2004., Pfeiffer i dr. (C-397/01 do C-403/01, EU:C:2004:584), t. 113. i navedena sudska praksa i od 15. rujna 2011., Mücksch (C-53/10, EU:C:2011:585), t. 29. i navedena sudska praksa

59 — Presuda od 23. travnja 2009., Angelidaki i dr. (C-378/07 do C-380/07, EU:C:2009:250), t. 199. i navedena sudska praksa

60 — Kumulativne pretpostavke za postojanje odgovornosti su u biti: a) svrha direktive mora biti dodjela prava fizičkim osobama; b) sadržaj tih prava mora se moći odrediti na temelju odredaba direktive i c) mora postojati uzročno-posljedična veza između neispunjenja obveze koju ima država članica i pretrpljene štete. Vidjeti presude od 24. siječnja 2012., Domínguez (C-282/10, EU:C:2012:33), t. 43. i od 23. travnja 2009., Angelidaki i dr. (C-378/07 do C-380/07, EU:C:2009:250), t. 202. i navedenu sudsku praksu.

92. Konačno, u vezi s eventualnom izravnom primjenom članka 17. stavka 2. Povelje, koji uređuje pravo intelektualnog vlasništva, a na koji se pozvala Komisija [61], dovoljno je reći da su činjenice iz spora nastale u vrijeme kad Povelja nije bila pravno obvezujuća. Stoga smatram suvišnom polemiku o tome sadržava li navedeni članak Povelje subjektivno pravo za pojedinca u smislu sudske prakse iz predmeta Kücükdeveci [62] kojom bi se omogućila njegova primjena u sporu *inter privatos* na koji se primjenjuje Direktiva 93/98.

93. Stoga sporna nacionalna odredba – dok je bila na snazi – nije mogla kršiti članak 17. stavak 2. Povelje, koji tada nije imao pravne učinke. U svakom slučaju, eventualno kršenje prava vlasništva uzrokovano time što je zahtjev za formalnošću iz (ranijeg) članka 21. stavka 3. ZBD-a doveo do prestanka prava ne bi se moglo pripisati suprotnoj strani iz glavnog postupka.

D – *Datum ponovnog uspostavljanja autorskog prava*

94. Razumljive su dvojbe u vezi s trenutkom u kojem se dogodilo ponovno uspostavljanje autorskog prava u odnosu na naslonjač Charly i stolac Chaplin. Montis zastupa stajalište da je to datum kad je pravo prestalo, dakle 18. travnja 1993. Ne vjerujem, međutim, da za takav zaključak postoji uporište u Direktivi 93/98, koji bi se, s druge strane, mogao temeljiti na drugim argumentima.

95. Doista, nacionalni sud mogao bi eventualno tumačiti da je ukidanje (ranijeg) članka 21. ZBD-a na temelju Protokola imalo retroaktivan učinak, pa bi prestanak autorskog prava zbog te odredbe bio *ex tunc* nevaljan (bez utjecaja na prava trećih). Isto tako, sudovi država Beneluxa mogli bi odlučiti, ako im to dopušta njihov pravni sustav, da je neusklađenost (ranijeg) članka 21. ZBD-a s Bernskom konvencijom učinila nevaljanim, ponovno *ex tunc*, prestanak autorskog prava zbog neispunjenja administrativnih formalnosti. U obama slučajevima prije bi se došlo do zaključka da autorsko pravo u pravnom smislu nikada nije ni prestalo postojati nego što bi se govorilo o ponovnom uspostavljanju prestalog autorskog prava. No, da bi se došlo do bilo kojeg od tih rješenja, smatram da se ne bi moglo računati na pomoć Suda, koji nije nadležan ni za tumačenje nacionalnog prava (u ovom slučaju ZBD-a i Protokola koji ga djelomično ukida) ni za usporedbu s normama međunarodnog prava (Bernska konvencija) dok ti propisi nisu bili sastavni dio prava Unije.

96. Prema mojem mišljenju, ponovno uspostavljanje autorskog prava do kojeg je došlo na temelju Direktive 93/98 sa stajališta prava Unije dogodilo se 1. srpnja 1995., odnosno na dan predviđen člankom 10. stavkom 2. u vezi s člankom 13. stavkom 1. Zakonodavac Zajednice pojasnio je (članak 13. stavak 1.) da su države članice prije tog datuma trebale donijeti mjere potrebne za prilagodbu novom ujednačenom režimu autorskog prava, uključujući eventualno ponovno uspostavljanje tih prava (izvedeno iz članka 10. stavka 2.). Zakonodavac je osim toga bio svjestan mogućih „radnji iskorištavanja" autorskog prava od strane trećih osoba prije tog datuma te je, bez utjecaja na njih i na stečena prava, produljio rok zaštite autorskog prava na sedamdeset godina.

97. Ipak, smatram da taj datum treba razlikovati od drugih dvaju: prvi (19. travnja 1993.) se odnosi na trenutak u kojem se bez rješavanja kontinuiteta ponovno uspostavilo autorsko pravo koje je postalo javno dobro bez pravno valjanog razloga. To bi bio trenutak ponovnog uspostavljanja prava ako bi nizozemski sudovi utvrdili nezakonitost izjave o zadržavanju i odlučili, smatrajući izjavu nenapisanom, da takav zahtjev nije ni postojao. U tom bi slučaju za zaštitu autorskog prava bio primjenjiv rok od sedamdeset godina *p.m.a.*, u skladu s člankom 10. stavkom 2. Direktive 93/98, jer bi Montisovo pravo unatoč svemu na dan 1. srpnja 1995. postojalo barem u jednoj državi članici.

61 — Komisija u točki 45. svojeg očitovanja tvrdi da ograničenje prava intelektualnog vlasništva u svakom slučaju mora poštovati svoj osnovni sadržaj, ciljajući time na presude od 24. studenoga 2011., Scarlet Extended (C-70/10, EU:C:2011:771), t. 43. i od 16. srpnja 2015., Coty Germany (C-580/13, EU:2015:485), t. 35. Ne čini se, međutim, da odredba kojom se iznimno uvodi pravilo retroaktivnog ponovnog uspostavljanja autorskog prava nakon što je djelo postalo javno dobro jest dio srži prava vlasništva.

62 — Presuda od 19. siječnja 2010., C-555/07, EU:C:2010:21, t. 56.

98. Drugi datum [63] jest onaj stupanja na snagu Protokola kojim se ukinuo (raniji) članak 21. ZBD-a, to jest 1. prosinca 2003. Budući da se radi o pravu Beneluxa, koje za ovu vrstu postupaka ima isti značaj kao i nacionalno pravo, Sud nije nadležan za njegovo tumačenje. Ako, kao što predlažem, datum ponovnog uspostavljanja autorskog prava za Montis, iz perspektive prava Unije, može biti jedino 1. srpnja 1995., tada je na nacionalnim sudovima da utvrde značaj stupanja na snagu Protokola i njegovih mogućih retroaktivnih učinaka. Iako tumačenje ove nacionalne odredbe nije moja zadaća, možda bi se upravo iz nje moglo zaključiti da se do 1. srpnja 2003. protiv trećih ne bi moglo oslanjati na Montisova prava koja su ponovno uspostavljena, što me navodi na razmišljanje o zaštiti prava trećih osoba koje su postupile u dobroj vjeri.

99. Logično je da se na temelju jasno obvezujuće odredbe prve rečenice članka 10. stavka 3. Direktive 93/98 od trećih ne može tražiti nikakva novčana naknada zbog neovlaštenog korištenja takvih prava prije datuma njihova ponovnog uspostavljanja, odnosno 1. srpnja 1995. Međutim, druga rečenica istog stavka poziva države članice da donesu mjere zaštite prava koja su treće osobe stekle, ostavljajući im vrlo široku marginu diskrecije u donošenju propisa.

100. U takvim okolnostima, uz iznimku prethodnih točaka, u nadležnosti je nacionalnog prava da uredi posljedice ukidanja (ranijeg) članka 21. ZBD-a od 1. prosinca 2003. na temelju Protokola i da pojasni može li se to ukidanje kvalificirati kao zakonodavna mjera proporcionalna cilju Direktive. Budući da Sud Beneluxa nije izričito postavio pitanje tumačenja članka 10. stavka 3. Direktive 93/98, nije potrebno ulaziti u taj aspekt spora.

## V – **Zaključak**

101. U svjetlu prethodno izloženih argumenata, predlažem Sudu da na pitanja koja je postavio Sud Beneluxa odgovori na sljedeći način:

1. Članku 10. stavku 2. Direktive 93/98/EEZ o usklađivanju trajanja zaštite autorskog prava i određenih srodnih prava protivi se nacionalna odredba na temelju koje se i dalje smatra prestalim autorsko pravo na umjetničko djelo zbog pukog neispunjenja administrativne formalnosti, a koje je prestalo prije 1. srpnja 1995. godine. Nacionalni sud nadležan je provjeriti može li u okolnostima spora između pojedinaca koji se pred njim vodi nacionalno pravo tumačiti u skladu s navedenom direktivom i, u tom slučaju, ne primijeniti nacionalnu odredbu.

2. Članak 10. stavak 2. u vezi s člankom 13. stavkom 1. Direktive 93/98 treba tumačiti na način da se autorsko pravo na koje se odnosi ponovno uspostavlja 1. srpnja 1995.

63 — Montis je sugerirao i treći datum, 17. studenoga 1998., kada je stupila na snagu Direktiva 98/71. Zbog razloga navedenih u točkama 44. i sljedećima, bez namjere proširenja rasprave na mogući utjecaj te direktive, smatram da nema mjesta nikakvom interesu za taj datum.